

Odsek za ljudska prava i zajednice

Odeljenje za nadgledanje pravosudnog sistema

**Pitanja u vezi uloge profesionalnih saradnika i
pokretanja postupaka u ostavinskim slučajevima**

**Tema 9
Novembar 2010.**

Rezime

Kada sudovi na Kosovu propuste da sprovedu ostavinske postupke u skladu sa zakonom prava pojedinaca koja su zagaranovana Međunarodnim instrumentima za ljudska prava mogu da budu neadekvatno zaštićena. Organizacije za Evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) je uočila da ostavinski postupci nisu uvek sprovedeni od strane tribunala koji je u skladu sa zakonom. Dalje, ostavinski postupci nisu pokretani u skladu sa procedurom koja je predviđena zakonodavnim okvirima. Dok postoje mnogi faktori koji mogu da utiču na ispravnost vođenja ostavniskog postupka OEBS je u ovom izveštaju izabrao da proučava samo ova dva osnovna proceduralna nedostatka. Izveštaj se završava preporukama kako da se postupi sa uočenim nedostacima.

Uvod

OEBS je zabrinut da su neke ostavinske procedure u sudovima na Kosovu sprovedene na način koji može da krši i domaći a i Međunarodni zakon. Nedostatak jasnoće u pravnim okvirima koji regulišu sprovođenje ove procedure i slaba komunikacija između opštinskih i pravosudnih vlasti ozbiljno narušava napore sudova da se sprovede ostavinski postupak u skladu sa relevantnim zakonodavstvom. U nekim Opštinskim sudovima ostavinski postupci su sprovedeni od strane stručnih saradnika pre nego od strane sudije, iako zakon ne razmatra ovaj način. Procedura predviđena za iniciranje revizije nasleđstva u praksi skoro nikada nije ispraćena .

Sudovi na Kosovu rizikuju kršenje Međunarodnih standarda o ljudskim pravima i domaći zakon kada propuštaju da sprovedu ostavinske postupke u skladu sa relevantnim normativnim okvirima. Posebno, član 6 i 8, član 1, protokol 1 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i fundamentalnih sloboda (EKLJP)¹ i odgovarajuća razgraničenja ovih prava u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP), su implicirana u sprovođenje ovih postupaka. Član 15 i 16 Konvencija o eliminaciji svih formi diskriminacije protiv žena je takođe relevantna.² Domaći pregled zaostavštine treba da bude sproveden u skladu sa članom 125-189 Zakona u vanparničnom postupku (ZVPP) koji se primenjuje.³ Zakon o ostavinskom postupku koji je stupio na snagu 2005 godine,

---

¹ Član 6 (EKLJP) omogućava da “u određivanju [. . .] građanskih prava i obaveza svakome je omogućeno pravo na fer i javno suđenje u razumnom vremenskom periodu od strane nezavisnog i nepristanog tribunala zakonom osnovanog”. Član 8 EKLJP garantuje *inter alia*, “ pravo na poštovanje [. . .] privatnog i porodičnog života”. Dalje sudska praksa ESLJP prepoznaje ostavinsko pravo bez postojanja pisanog testamenta što potpada po okrilje člana 8. Vidi *Marckx v. Belgium*, Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) presuda od 13. Juna 1979. Član 1. protokol 1 EKLJP grantuje pravo na “mirno uživanje [. . .] imovine”. Koncept imovine “ima jedno autonomno značenje koje nije ograničeno samo na posedovanje fizičkih dobara i nezavisno je formalne klasifikacije u domaćem zakonu: nea druga prava i interesi koji stvaraju imovinu mogu biti uzeti u obzir kao “imovinska prava” i na taj način kao I “posedovanje” [. . .].” *Beyeler v. Italy*, ESLJP Veliko veće, Presuda od 5. Januara 2000, stav 100. ECtHR Grand Chamber judgment of 5 January 2000, paragraph 100.

² Vidi Konvenciju o eliminaciji svih formi diskriminacije nad ženama. Član 15 po kejm žena, *inter alia* “jednakost sa muškarcem pred zakonom”. Član 16 zahteva eliminaciju diskriminacije protiv žena “ u svim pitanjima koja se odnose na brak i porodične odnose”, a posebno zahteva od vlasti da obezbede *inter alia* “ ista prava za oba supružnika u pogledu vlasništva, bogaćenja, upravljanja, administracije, uživanja i raspoloživosti imovinom [. . .].”

³ Zakon o vanparničnom postupku br. 03/L-007, 13. Decembar 2008, koji su sudovi na Kosovu počeli da ga primenjuju 28. Januara 2009. Vidi takođe prethodne primenjivani Zakon o vanparničnom postupku br. 42/1986, Službeni glasnik Socijalističke Autonomne Pokrajine Kosovo. Radi gramatike I u skladu sa uobičajenom praksom ovaj izveštaj se odnosi na Zakon o vanparničnoj procedure kao zakon o vanparničnom postupku (ZVPP).

iako prvi u vremenu deluje kao *lex specialis* za predmet. Imovina ostavioca može da bude prenešena kroz ostavinski postupak na osnovu zakona (nepostojanje pismenog zaveštanja) ili voljno (testament).⁴ Imovina je prenešena u većini ostavinskih postupaka koji su nadgledani od strane OEBS-a na osnovu nepostojanja pismenog izveštaja

Tribunal zakonom osnovan

Član 6(1) EKLJP garantuje pravo na “tribunal zakonom osnovan”. Da bi zadovoljio potrebe ovog prava, tribunal mora da funkcioniše u skladu sa načinima koji su određeni od strane relevantnog nezavisnog i proceduralnog zakona.⁵

Zakon o vanparničnom postupku a i Zakon o nasleđivanju regulišu način na koji procedura treba da se sprovodi. Član 145 Zakona o nasleđivanju, obezbeđuje da: “pravila su procedure za sudove, ostala tela i ovlašćene osobe u ostavinskim pitanjima regulisana odredbama o vanparničnom postupku”. Zakon o vanparničnom postupku obezbeđuje da “se pregled imovine ostavioca završava na sudskom ročištu”.⁶ Deklaracije stanaka o zaostavštini, mogu biti dostavljene u pisanoj formi i u tom slučaju moraju biti potpisane od strane podnosioca ili se alternativno, mogu dati verbalno pred kompetentnim sudom.⁷ U skladu sa članom 131: “sudije zajedno sa zapisničarem preuzimaju dokaze i deklaracije za povlačenje iz zaostavštine. Ostale deklaracije i predloge učesnika u proceduri se mogu dobiti u zapisniku takođe od strane stručnih saradnika”.⁸

Čini se da se na ovaj način zakon očekuje da sudija mra da bude prisutan kada stranka daje svoju izjavu o odricanju od zaostavštine. Međutim nije baš jasno kako će sud znati pre početka ročišta dali stranke koje će se pojaviti na ročištu imaju nameru da se odrekbu ili ne. Niti je jasno dali “ se dobijeni zapisnik”⁹ odnosi samo na sastavljanje pisanog zapisnika ili dali se odnosi na sudsku proveduru kada su stanke saslušane I dokaza koji su predstavljeni pred sudiju. Ovaj nedostatak jasnoće je faktor u opštinskoj I sudskoj praksi koju je OEBS uočio u procesuiranju ostavinskih slučajevima od strane sudova na Kosovu. U nekim Opštinskim sudovima, stručni saradnici samostalno sprovode ostavinske postupke. Na primer:

Od pet Opštinskih sudova u regionu, monitori OEBS-a su u tri Opštinska suda, uočili da su u vanparničnim ostavinskim postupcima stručni saradnici zakazivali ročište, vršili prikupljanje dokaza, primali deklaracije o povlačenju, prihvatili predloge učesnika i dostavljali presude stankama, samostalno. Izuzimajući činjenicu da sudija nikada nije bio prisutan ni na jednom ročištu, zapisnik sa ročišta je pokazao da je Predsednik suda bio prisutan kao sudija a presude su izdavane u ime Predsednika suda, kao sudije.

Iako stručni saradnici često obavljaju svoje dužnosti na veoma visokom nivou, činjenica da ih pravni okviri ne ovlašćuju da sprovode ostavinske postupke samostalno znači da, oni to ne treba da rade. Po zakonskim okvirima, od sudija se traži da zadovolje strože kriterijume od stručnih saradnika. Odgovornost je Predsednika sudova da organizuju

---

⁴ Vidi član 1(2), Ostavinski zakon, br.2004/26, proglašen Uredbom UNMIK-a 2005/7, 4. Februara 2005.

⁵ Vidi *Zand v. Austria*, Aplikacija br.. 7360/76, Izveštaj Evropske komisije za ljudska prava, 12.

⁶ Član 159(1), ZVPP.

⁷ Član 163, 164 i 165, ZVPP

⁸ Ibid.

⁹ Ibid.

posao u sudu na takav način da ostavinski postupci mogu da budu sprovedeni od strane sudije kao što je zakonom predviđeno.

Pokretanje postupaka

Zakon o nasleđivanju kaže: “posle smrti osobe njegovo nasledstvo treba da se otvori”.¹⁰ Zakon o vanparničnom postupku omogućava da se “procedura raspravljanja zaostavštine zakazuje od strane suda po službenoj dužnosti odmah čim se sud obavesti da je osoba umrla ili je proglašena mrtvom, sudskom presudom”.¹¹ Dalje, kada osoba umre ili se proglasi mrtvom sudskom presudom opštinsko telo, službe kompetentne za održavanje knjiga umrlih, je obavezno da u roku od 15 dana, od dana kada je smrt zabeležena pošalje dokument o smrti [. . .] sudu”.¹²

Izuzimajući proceduru zakonom predviđenu u praksi se takav sistem ne koristi. OEBS je uočio da većina Opštinskih sudova ne dobija obaveštenje o smrti, od strane opštinskih vlasti.¹³ Umseto toga, sudovi tipično iniciraju ostavinski postupak nakon što dobiju predlog od stanaka. Ovi predlozi se često ne podnesu i po nekoliko godina posle smrti ostavioca. Dole je navedeno samo nekoliko primera slučajeva koje je OEBS nadgledao.

U Opštinskom sudu u regionu Gjilan/Gnjilana, 21. Juna 2010 stanka je podnela predlog zahtevajući iniciranje ostavinskog postupka za ostavioca koji je umro 1979 godine. Za vreme dok je procedura inicirana dva potencijalna prvostepena naslednika su već umrla.

U Opštinskom sudu u region Prizrena, 9. Juna 2010 godine stanka je podnela predlog zahtevajući iniciranje ostavinskog postupka za ostavioca koji je umro 1980 godine.

U Opštinskom sudu u regionu Pejë/Peći, 28. Decembra 2009 stanka je podnela predlog zahtevajući iniciranje ostavniskog postupka za ostavioca koji je umro 1984 godine.

U Opštinskom sudu u regionu Mitrovicë/Mitrovice 5. Avgusta 2010 stranka je podnela poredlog za iniciranje ostavinskog postupka za ostavioca koji je umro 1987 godine.

U Opštinskom sudu u regionu Prishtinë/Prištine, 15. Marta 2009 stanka je podnela predlog za iniciranje ostavinskog postupka za ostavioca koji je umro 1988 godine.

---

¹⁰ Član 124(1), Zakon o nasleđivanju.

¹¹ Član 127, ZVPP.

¹² Član 133(1), ZVPP. Član 66 ZVPP obavezuje sud da izda konačnu presudu o smrti nestale osobe i da takvu presudu pošalje *inter alia* “[. . .] kompetentnom sudu zbog daljeg razvoja ostavinskog postupka”. U vezi “registra umrlih” i osoba i/ili vlasti koje moraju da predstavu “podatak o smrti”, vidi član 33-37, Zakon br. 2004/46, O statusu civilnih registrara proglašanih Uredbom UNMIK-a 2008/25, 7. Maja 2005 I delimično izmenjenih Uredbom UNMIK-a 2008/25, 16. Maja. 2008.

¹³ OEBS je uočio da one opštinske vlasti koje šalje obaveštenje sudu to rade samo nakon što stranke zainteresovane za pokretanje ostavinskog postupka podnesu zahtev. OEBS nije nadgledao nijedan slučaj ostavinskog postupka vezan za nestale osove koje su proglašene mrtvim preko sudske presude.

Kašnjenje u iniciranju ostavinskih postupaka posle smrti ostavioca ima potencijalne negativne posledice. Prvo, dok ne postoji ograničenje *per se* za traženje nasledstva, ostavinska prava *vis-a-vis bona fide* i *male fide* imaoca su propisana zakonom na period od deset i dvadeset godina.¹⁴ Drugo, kada jedan ostavinski postupak nije sproveden mnogo godina posle smrti ostavioca, potencijalni prvostepeni naslednici mogu da umru u međuvremenu. Ovi preminuli potencijalni prvostepeni naslednici su lišeni šanse da uživaju potencijalne dobiti od nepokretne imovine. Treće, efekat propuštanja da se sprovedu ostavinski postupci znači da nepokretna imovina može da ostane na ime preminulih osoba dug vremenski period. Ova situacija može da podstakne neformalne (ne zakonske) poslove sa nekretninama i da naruši mogućnost potencijalnih naslednika da otuđe nepokretnu imovinu na zakonski način. Dalje, dobit ne može biti izvedena iz imovine koja nije dostupna. Umesto toga ekonomska moć ostaje na onima koji imaju faktičku kontrolu nad nepokretnom imovinom dok su oni koji imaju legitiman pravni interes kao naslednici lišeni prilike da odluče dali žele da ostvare svoja prava u skladu sa zakonom.

Preporuke

Skupštini Kosova

- Razmotriti izmene zakona o Vanparničnom postupku da bi se razjasnila uloga stručnih saradnika i pravosudnih sekretara u ostavinskim postupcima i da naglasi da takve procedure mogu da uvek budu sprovedene samo od stane sudije.
- Razmotriti izmene i dopune Ostavinskog zakona koje bi bile u skladu sa praksom koja je danas važeća na Kosovu za pokretanje ostavinskog postupaka.

Opštinskim institucijama:

- Preduzeti korake koji bi doveli da opštinska praksa u području ostavinskih postupaka bude u skladu sa zahtevima domaćeg zakona.

Sudovima:

- Obezbediti da svi ostavinski postupci pred sudom budu rešavani od stane sudije kao što nalaže domaći zakon a ne od stane stručnih saradnika.

Kosovskom pravosudnom institutu:

- Nastaviti sa treninzima za sudije o ostavinskim procedurama i njihovom uticaju na ljudska prava i vladavinu prava, takođe razmotriti da se treninzi ponude i stručnim saradnicima.

---

¹⁴ Član 138, Zakon o nasleđivanju